

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

Lee J. Tiedrich, Gregory Discher, Fredericka Argent, Daniel Rios: A 10 legjobb gyakorlat mesterséges intelligenciára vonatkozó szellemi tulajdonnal kapcsolatban (10 Best Practices for Artificial Intelligence Related Intellectual Property. Lexology, 2020. 06. 29.)

A mesterséges intelligencia (Artificial Intelligence, AI) alkalmazása számos iparágban terjed, és 2030-ig közelítőleg 13 billió USD-t adhat a globális gazdasághoz. Számos szervezet jelentős forrásokat ruházott be az AI kutatásába és fejlesztésébe (R&D). Az Egyesült Államok, az Európai Unió, Kanada, Kína és sok más ország nemzeti AI-stratégiát dolgozott ki vagy ilyen stratégia kifejlesztésén dolgozik, ami számos esetben jelentős beruházást jelent AI-vonatkozásban. A globális AI-beruházás induló AI-vállalkozásokban állandóan nő, a 2010-beli 1,3 milliárd USD-ről 2018-ban 40,4 milliárd USD-re nőtt, 48%-ot meghaladó évenkénti sebességgel. A globális járvány lefékezte ugyan a gazdasági növekedést, azonban továbbra is súlyponti kérdés az AI alkalmazása a koronavírus megfékezésében és egyéb szükségletek kielégítésében.

Nem meglepő, hogy az AI-vonatkozású R&D-beruházás lényeges növekedést hozott a szellemi tulajdon (Intellectual Property, IP) területén. Az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala (USPTO) 2017-ben 27 000-nél több AI-vonatkozású szabadalmi bejelentést publikált, ezek közül 16 000-nél többet az elmúlt tizennyolc hónapban. A Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) a globálisan benyújtott, AI-vonatkozású szabadalmi bejelentések terén hasonló növekedésről adott tájékoztatást. Emellett különböző szervezetek továbbra is beruháznak az AI-algoritmusok, -szoftver és -adatok fejlesztésére.

Az AI az IP-fejlesztés fontos eszközévé vált. Így például számos gyógyszervállalat használ AI-t a gyógyszerkutatásban. Az AI-tartalmakat sokan hirdetések létrehozására használják fel. Az eredmények új gyógyszerekhez és tartalmakhoz vezetnek, valamint az AI-algoritmusok növekvő javulásához, amelyek mindegyike értékes IP lehet.

A 10 legjobb gyakorlat AI-vonatkozású szellemi tulajdonnal kapcsolatban

A szervezeteknek védeniük kell AI-vonatkozású IP-jüket, tekintettel annak rejtett értékeire. Ennek az értéknek a hasznosítására irányuló stratégia kifejlesztése azonban akadályokba ütközhet, mert az AI-IP jogi környezet fejlődőben van. Például a WIPO, az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH), az USPTO, az Amerikai Szerzői Jogi Hivatal és egyéb kormányügynökségek számos AI-vonatkozású IP-kérdést vizsgálnak, többek között az AI feltalálóként való elfogadhatóságát, a szabadalmazhatóságot, az írott leírás és a megvalósíthatóság követelményeit, adatkérdéseket és AI-alapú szerzői jogi kérdéseket.

Az AI-vonatkozású IP legnagyobb mértékű oltalmának eléréséhez a szervezetek, folytatva a célkitűzési megfontolásokat, az alábbi 10 legjobb gyakorlatot követhetik.

1. IP-stratégia és -eljárások kifejlesztése

A vállalatoknak írott IP-stratégiával és annak megvalósításához eljárásokkal kell rendelkezniük, amelyek hatékonyan egyszerűsítik *a)* IP-kérdések azonosítását, *b)* azok üzleti fontosságának megállapítását és *c)* annak meghatározását, hogy hogyan lehet legjobban védeni az IP-t. A kedvező oltalmi lehetőségek közül megemlíjtjük a szabadalmakat, a szerzői jogot, a kereskedelmi titkot, a védjegyeket és a szerződéseket. A szervezetek gyakran használják a felsorolt oltalmi formák kombinációit. Például az algoritmusokat gyakran védik szerzői joggal, kereskedelmi titokkal és szerződéssel. Az IP-stratégia és -eljárások vonatkozásában előnyben kell részesíteni az értékes IP oltalmát, és – minthogy a törvények változnak – számolni kell a jelenleg érvényes törvények szükség szerinti változásával és módosulásával. Figyelembe kell venni a harmadik felek általi bitorlás kockázatát csökkentő lépéseket és egyéb IP-igényeket is, valamint törődni kell a védjegyekkel, a társadalmi médiumokkal és egyéb IP-vonatkozású kérdésekkel is.

2. Meg kell állapítani a találmány szabadalmazhatóságát

AI-vonatkozású találmányok szabadalmazásának megfontolásakor a szervezeteknek gondosan meg kell válaszolniuk azt az alapvető kérdést, hogy az ilyen találmányok szabadalmazhatók-e. Ez az elemzés bonyolult lehet, mert a szabadalmak területi hatályúak, és a szabadalmazhatósági követelmények országonként változhatnak, különösen AI-vonatkozású találmányok esetén. Például az Egyesült Államokban a legfelsőbb bíróság széles körű szabadalmazhatósági vitákat folytatott az elvont ötletek, a természeti törvények és a természeti jelenségek kizárásáról (ideértve a természeti termékeket is), újabb ügyek kapcsán meghatározva egy kétlépéses próbát, amely *Alice/Mayo*-próbaként ismert, annak meghatározására, hogy egy szabadalmi igénypont szabadalmazható tárgyra vonatkozik-e. Európában, bár egy számítógépprogram nem szabadalmazható, szabadalmazhatónak minősülhet, ha a mesterséges intelligencia és a gépi tanulás műszaki cél elérésére szolgál. Ezeknek a kérdéseknek a kezelésekor a szervezeteknek azonosítaniuk kell azokat az országokat, ahol AI-találmányaikra szabadalmi oltalmat kívánnak szerezni, és meg kell határozniuk, hogy ezek a találmányok kielégítik-e a szabadalmazhatóság követelményeit. Igenlő esetben a szabadalmi bejelentéseket úgy kell elkészíteni, hogy kielégítsék ezeket a követelményeket és a szervezetek céljait. Ha a szabadalmi oltalom nem látszik elérhetőnek, a szervezetnek a kereskedelmi titkot vagy egyéb megoldásokat kell figyelembe vennie.

3. Az AI-vonatkozású találmányok feltalálójának meghatározása és a tulajdonlás biztosítása

Az AI felhasználásával kidolgozott találmányok szabadalmazása új kérdéseket vet fel. Konkrétan az okozhat problémát, hogy a szabadalmi bejelentésekben azonosítani kell a feltalálót. Az Egyesült Királyság Szellemtulajdon-védelmi Hivatala (UKIPO), az ESZH és az USPTO azonban nemrég megállapította, hogy a feltalálónak embereknek kell lenniük, és nem engedélyezik, hogy AI-eszközök feltalálóként legyenek megnevezve. Ennek

következtében az AI-vonatkozású találmányok szabadalmi bejelentéseinek kidolgozásakor a szervezeteknek tekintetbe kell venniük azokat a sajátos körülményeket, amelyek a találmány kidolgozásához és gyakorlatba vételéhez tartoznak abból a szempontból, hogy kit nevezzenek meg feltaláló(k)nak. A feltaláló megnevezése fontos következményekkel járhat a szabadalom tulajdonlásával kapcsolatban. Az Egyesült Államokban a feltaláló(k) birtokolja/birtokolják a szabadalmi bejelentést, ha nincs ettől eltérő megegyezés vagy egyéb megállapodás. Tekintettel a lehetséges nehézségekre a feltalálók azonosításában és az ebből adódó jogi kérdésekre, a szervezeteknek biztosítaniuk kell, hogy valamennyi lehetséges feltaláló birtokoljon valamilyen módon, sok esetben szerződés révén, olyan jogot, amely a szervezetben a szabadalmi bejelentésre vonatkozik.

4. Megfelelés az írott leírással és a kinyilvánítással kapcsolatos követelményeknek

AI-vonatkozású szabadalmi bejelentések készítésekor a szervezeteknek meg kell fontolniuk, hogy hogyan nyilvánítsák ki a találmányt. Az amerikai törvény szerint a szabadalmi bejelentéseknek olyan írott leírást kell tartalmazniuk, amely bizonyítja, hogy a feltaláló(k) a bejelentés időpontjában birtokolta/birtokolták a találmányt, és ez lehetővé teszi a „szokásos szakember számára” a találmány elkészítését és használatát. Ennek az írott leírásnak a célja, hogy növelje a nyilvános tudást cserébe a kizárólagos jog engedélyezéséért. Az, hogy hogyan kell megfelelni az írott leírás követelményeinek, különböző tényezőktől függhet, ideértve a találmány jellegét és a rendelkezésre álló információt. Például ha a szabadalmi bejelentés egy korábban létező AI javítására vonatkozik, amely nem jól ismert, akkor viszonylag részletes kinyilvánításra lehet szükség a találmány leírásához és megvalósíthatóvá tételéhez. Ha azonban a korábban létező AI széles körben ismert vagy hozzáférhető, magasabb színvonalú leírás lehet kielégítő.

5. Kereskedelmi titkok oltalma

A kereskedelmi titkok általában fontos részét képezik egy szervezet IP-portfóliójának. A kereskedelmi titkok számos esetben előnyösebbek lehetnek a szabadalmaknál, így *a*) amikor a szabadalmazási követelményeket, ideértve a fentebb említetteket, nem lehet kielégíteni, *b*) a szabadalmi oltalom megszerzésének költsége meghaladja a hasznot, vagy *c*) a lehetséges IP-oltalom szükséglete túlnyúlik a szabadalmi oltalom elérhető időtartamán. A szervezeteknek lehetőséggel kell rendelkezniük ahhoz, hogy megvédjék kereskedelmi titkaik titkoságát és biztonságát. Ezeket a lehetőségeket számításba kell venni távoli hozzáférés szempontjából is, így például járvány esetén, és rendszabályokat kell foganatosítani kereskedelmi titkok jogtalan kinyilvánítása és felhasználása ellen, továbbá vizsgálni és elhárítani kell a gyanított visszaéléseket. A szervezetek gyakran élnek ezekkel a lehetőségekkel különböző rendszabályok alkalmazása révén, ideértve fizikai és műszaki ellenőrzéseket, megegyezések titokban tartását, gyakorlatokat, meghallgatásokat és egyéb eljárásokat.

6. *AI által létrehozott, szerzői joggal védett munkák szerzőségének és tulajdonjogának meghatározása*

Szerzői jogok esetén a szerzőség megállapítása, az AI által létrehozott munkákban pedig a szerzői jogok tulajdonlásának a meghatározása új kérdéseket vet fel, amelyek hasonlítanak a szabadalmak terén felvetettekhez. Például az Egyesült Királyság 1988. évi szerzői jogi, minta- és szabadalmi törvénye úgy rendelkezik, hogy amikor egy számítógép által létrehozott műnek „nincs emberi szerzője, szerzőnek azt a személyt kell tekinteni, aki elvégzi a munka létrehozásához szükséges intézkedéseket”. Az Egyesült Államok Szerzői Jogi Hivatala hasonló módon állapítja meg, hogy szerzői jogokat csupán emberek által létrehozott szerzőségű, eredeti művekre lehet lajstromozni. Nem szükségszerűen könnyű azonban azonosítani az AI által létrehozott művek emberi szerzőit. Például az Egyesült Államok esetjoga szerint egy AI-program szerzőjeként az ilyen program által létrehozott teljesítmények szerzőjét kell tekinteni, ha a program, ellentétben a végfelhasználóval, „a munka oroszlánrészét” végezte az ilyen teljesítmények létrehozásában. A körülményektől függően kihívást jelenthet annak meghatározása, hogy a program „a munka oroszlánrészét” végezte-e. A szerzői jog tulajdonosának meghatározása is komoly nehézségekbe ütközhet. Az Egyesült Államokban a szerzők birtokolják a szerzői jogot függetlenül minden ellentétes megállapodástól vagy egyéb megegyezéstől. Miként a szabadalmaknál, úgy a szerzői jog esetén is fontos lehet minden lehetséges szerző jogának biztosítása, sok esetben szerződéssel, a tulajdonjog meghatározásához, ideértve az AI-teljesítményeket és a gyakorlott algoritmusokat is.

7. *Adatjogok védelme*

A jogok védelme gyakorlati adatok, AI-adatteljesítmények és egyéb fontos adatok esetén szintén gondos figyelmet igényel. Az amerikai jog szerint az adatokat nem lehet szerzői joggal védeni, mert a „tények” nem eredeti szerzőségi munkák. Korlátozott szerzői jogi oltalom azonban szerezhető arra a módra, ahogyan az adatokat osztályozzák, koordinálják vagy elrendezik. Hasonlóképpen az EU joga lehetővé teszi olyan adatbázisok szerzői jogi oltalmát, amelyek „eredetiek” a tartalmuk elrendezésében vagy megválasztásában. Európa egy sajátos adatbázisjogot is biztosít, amely korlátozott oltalmat nyújt adatbázisokra, ha jelentős beruházásokat igényel azok tartalmának megszerzése, igazolása vagy bemutatása. A szervezetek a kereskedelmi titkokra vonatkozó vagy hasonló adatvédelmi törvényekre támaszkodhatnak, amennyiben megfelelő rendszabályok állnak rendelkezésre az adatok titkosságának megvédelméhez. A szervezetek rendszerint szerződéseket is felhasználnak adataik védelmére.

8. *Szöveg- és adatbányászat és hasonló tevékenységek*

A szervezetek egyre növekvő mértékben használnak szöveg- és adatbányászatot (text and data mining, TDM) és hasonló eszközöket AI gyakorló adatainak nyeréséhez, és biztosítaniuk kell, hogy ezek a tevékenységek ne sértsék harmadik felek jogait vagy az alkalmazható törvényeket és/vagy megállapodásokat. Az EU-ban a 2019. évi digitális egységes piaci

irányelv a TDM-et mint a „szöveg- és adatelemzés digitális formái önműködő elemzési technikáját” határozza meg „olyan információ szerzésére, amely magában foglal sémákat, irányzatokat és összefüggéseket, de nem korlátozódik azokra”. Ez az irányelv előírja, hogy az EU tagállamai ezekhez a tevékenységekhez bizonyos kivételeket alkalmazzanak a szerzői jog bitorlása területén. A szervezetek ezekre a kivételekre támaszkodhatnak, amíg az IP-tulajdonosok nem gyakorolják jogaikat a TDM tiltásához. Az Egyesült Államokban a törvények összehangolása alkalmazható a TDM-hez és hasonló tevékenységekhez, így a szerzői jog kivételének tisztességes használatához, a védjegy törvényhez, a szerződési törvényhez, a számítógépes csalási és visszaélési törvényhez és az állandó törvények tisztességes használatához. Összegezve, a TDM-mel és hasonló tevékenységekkel foglalkozó szervezeteknek meg kell ismerkedniük az alkalmazható törvényekkel és egyezményekkel, és gyakorlatukat úgy kell alakítaniuk, hogy azoknak megfeleljenek.

9. Szélesebb körű adatkezelés értékelése

A szervezeteknek az adatokhoz tartozó átfogó jogi területet kell értékelniük. Például az Európai Bizottság nemrég közleményt bocsátott ki „Európai stratégia adatokkal kapcsolatban” címmel. Ez a közlemény arra összpontosít, hogy az EU számára lehetővé tegye az adatgazdálkodásban rejlő lehetőségek érvényesítését azáltal, hogy *a)* szektort keresztező irányítási keretet vezet be az adathozzáféréshez és -felhasználáshoz, *b)* javítja az EU adatfeldolgozó infrastruktúráját, és együttműködési szabványokat hoz létre, *c)* beruház a kis- és közepes vállalkozásokba, és *d)* közös európai adattereket hoz létre stratégiai területeken, így az egészségügy, a pénzügy, a mezőgazdaság és az energia területén. A fejlődés, amely ezt a közleményt követi, befolyásolhatja a szervezetek adatvédelmi módját.

10. Minél több szerződést

Miként fentebb említettük, a szerződések segíthetnek a szellemi tulajdon-jogok biztosításában és meghatározásában, ideértve a képzési adatokat, az AI-teljesítményeket és az algoritmusokat. Ennek következtében a szervezeteknek meg kell határozniuk, hogy milyen módon tudják legjobban hasznosítani a szerződéseket céljaik eléréséhez és megfelelő szerződési időpontjaik valós meghatározásához. Emellett a szervezeteknek meg kell ismerkedniük a bizonyos IP-k hozzáférhetővé tételéhez használt, növekvő számú, szabványos formájú „szabad” szerződésekkel (pl. Creative Commons). Ezeknek a licenceknek számos változatuk van különböző lejáratú idővel, és gyakran használják a szabadon hozzáférhető szoftver készítéséhez, míg a „kreatív közjavak” licenceit gyakran használják szerzői joggal védett olyan egyéb munkák és adatbázisok előállítására, amelyek költség nélkül hozzáférhetőek. A szervezeteknek értékelniük kell ezeknek a licenceknek a különböző formáit, és meg kell fontolniuk, hogyan lehetne azokat felhasználni belső és külső alapon üzleti céljaik elérésének megkönnyítésére.

Dr. Palágyi Tivadar